

RADU DRĂGULESCU

Lucian Blaga University of Sibiu, Romania

radu.dragulescu@ulbsibiu.ro

DOI:10.2478/clb-2023-0002

O CERCETARE ASUPRA FITONIMELOR ROMÂNEȘTI CREATE CU AJUTORUL TERMENULUI DE ORIGINE LATINĂ „IARBĂ” II

**A Research on Romanian Phytonyms Created with the Latin
Originated Term “Iarbă” (Herb) II**

Abstract: My paper aims to reveal an inventory, an interpretation and a statistical analysis of Romanian names of plants which implicate the term „iarbă” (herb, grass), spread through the botanical terminology, a phenomenon which, according to E. Coșeriu, has not been sufficiently highlighted (given that the individual speaker became a creator of language / poetry whenever he named a flower). Botanical popular terminology has a primarily practical value, designating, distinguishing and categorizing elements of the plant kingdom within the given natural reign, but also has a high theoretical significance, especially for linguists, both through the ethimons that they point to and through the metaphorical meanings the phytonyms mostly have.

Keywords: Romanian phytonyms, ethnobotany, linguistic imaginary, herb, grass, iarbă.

Lucrarea de față este o continuare a cercetării asupra fitonimelor românești ce implică termenul „iarbă”¹. Analiza noastră pornește de la colaborarea cu Constantin Drăgulescu, în vederea realizării *Dicționarului explicativ al fitonimelor românești*², care completează

1. Radu Drăgulescu, „O cercetare asupra fitonimelor românești create cu ajutorul termenului de origine latină «iarbă»”, *Transilvania* 11-12 (2022): 143-152.

2. Constantin Drăgulescu, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești* (Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2018).

substanțial *Dicționarul* lui Al. Borza³, ce cuprinde, pe lângă câteva mii de nume de plante maghiare, săsești, germane, franțuzești, engleze, rusești, ucraineene, sârbești, bulgărești, turcești, și 10.906 nume românești de plante pentru 2.095 specii. Prin publicarea *Dicționarului explicativ al fitonimelor românești* și a *Dicționarului de fitonime românești*⁴, Constantin Drăgulescu a ridicat numărul numelor românești de plante cunoscute la 25.837, aparținând unui număr de 3.978 specii. La acestea se adaugă 3.685 nume de soiuri și 748 termeni care desemnează organe de plante. Astfel, fitonimia românească însumează, la momentul actual, peste 30.000 de termeni.

Vocabularul popular al plantelor demonstrează că, în interiorul unei culturi, una și aceeași realitate capătă, în perioade și regiuni distincte, desemnări diverse. Nici modelul denominativ științific, nici cel popular nu epuizează codificarea integrală a caracteristicilor biologice ale plantelor, raportul relativ nume – obiect fiind istoric dezvoltat din mai multe unghiuri de vedere. Adoptând o perspectivă diacronică asupra numirii plantelor, observăm că unele din faptele de limbă înregistrate în sincronia dicționarilor etnobotanice ca echivalențe denominative apar, în evoluția cultural-istorică a limbii, drept realizări complementare⁵.

Termenul *iarbă* provine din lat. *herba*, -am⁶ și desemnează numele colectiv al plantelor nelemnoase. Așa cum am arătat⁷, este atestat în *Codicele Voronețean* 101⁸: „Cum e froarea erbiloru ce treace; deca strălucе soarele cu zăduhul, seacă iarba, și froarea ei cade și dulcea frumsește a feaței ei piare, așa și bogații întru îmbletele sale veștedzesc”. La 1582, în *Palia* de la Orăștie întâlnim pasajul: „făcându **sămânță, și pomi... Și rodi pământul iarbă și vearze, și pomi**”⁹. Apare și în *Biblia* de la București (1688): „Că pământul den elu-ș[i] rodeaște, **întâiu** iarbă, după aceaia spic, după aceaia deplin grâu în spic.”¹⁰ Îl în-

3. Al. Borza, *Dicționar etnobotanic* (București: Editura Academiei R.S.R., 1968).

4. Constantin Drăgulescu, *Dicționar de fitonime românești* (Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2018).

5. Ioan Milică, „Imaginarul creștin în denumirile populare românești de plante III”, *Limba Română* 5 (2014): 319-346 și <http://www.cntdr.ro/sites/default/files/cs2013/cs2013a25.pdf>.

6. *Dicționarul limbii române*, Tomul VI, F-I/Î (București: Editura Academiei Române, 2010); a se vedea și Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române* (București: Saeculum I.O., 2002).

7. Drăgulescu, „O cercetare”, 143-152.

8. Apud DLR, Tomul VI, F-I/Î, 432.

9. *Ibid.*; a se vedea și Alexandru Gafton, *Palia de la Orăștie* (Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005) și Roxana Vieru, *Studiu lingvistic asupra Paliei de la Orăștie* (Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2015).

10. Apud DLR, Tomul VI, F-I/Î, 433.

tâlnim și la Varlaam: „[Năroadele] era tocmiți coriu, câte o sută și câte cinzeci pre iarbă vearde”¹¹; „Vraciulu adapă bolnavul cu erbi dulci”¹².

Acest termen este implicat în crearea unei multitudini de expresii, proverbe și zicători românești, indicând vechimea lui¹³: *Așteaptă, murgule, să paști iarbă verde* (a trage nădejde); *A călca pe iarbă verde* (a întreprinde ceva sigur de reușită); *Din pământ, din iarbă verde* (din nimic, cu orice preț); *Pe cărarea bătută nu crește iarbă* (dacă vrei să obții ceva, trebuie să explorezi); *a crește iarba sub cineva* (de leneș); *a paște iarba pe care o cunoști* (a face lucrurile cu care ești învățat); *câtă frunză, câtă iarbă (în număr foarte mare)*; *a căuta ca iarba de leac* (a căuta cu înfrigurare); *iarbă-de-puşcă* (praf de puşcă); *iarba-acului* (stibiu-sulfurat); *iarbă-pucioasă* (pucioasă); *ierburi* (leacuri). Un alt indicator al vechimii îl constituie numărul mare de diminutive și derivări: *ierbăluță*, *ierbșoară*, *ierbușoră*, *ierbuliță*, *ierbuță*, *ierbărie*, *ierbotăcină*, *ierbotină*, *ierbărit*, *ierbar* (erbar, herbar, herbariu), *ierbos*, *ierboasă*.¹⁴

Am adoptat ortografia propusă de DOOM3¹⁵, conform căruia se scriu cu cratimă substantivele compuse cu unitate semantică și gramaticală mai mică decât a celor scrise într-un cuvânt, eventual, cu articulare și flexiune și la primul element, având structura substantiv + prepoziție + substantiv, substantiv + substantiv în nominativ, substantiv (articulat) + substantiv în genitiv. De asemenea, DOOM3 prevede generalizarea scrierii cu cratimă a compuselor nesudate care denumesc specii distincte de plante:

Iarba-hiarelor, iarba-hierului, iarba-hiarălor (*Verbena officinalis* și o plantă imaginară): la români, germani, maghiari, ruși, ucraineni, francezi ș.a., planta este considerată miraculoasă, pentru că ar deschide încuietori și porți de fier (< lat. *ferrum*), zăbrele, cătușe etc., și ajută la scoaterea comorilor din pământ și peșteri, apără de sabie și glonț pe purtătorul lor etc.

Iarba-hoților (*Datura stramonium*): a se vedea iarba-hoțului.

Iarba-hoțului (*Mycelis muralis*): e posibil ca numele să fie datorat unor superstiții referitoare la presupuse proprietăți ale acestor plante, de a-i apăra pe hoți sau de a le vindeca rănilor. Rom. *hoț*, cu etimologie necunoscută, ar putea fi comparat, în opinia lui C. Drăgulescu¹⁶, cu v.

11. Ibid.

12. Ibid.

13. Ibid.

14. Ibid.

15. Ioana Vintilă-Rădulescu (coord.), *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a III-a (București: Editura Univers Enciclopedic, 2021), 64.

16. Drăgulescu, *Dicționarul explicativ*, 332.

ind. hațța „hoț”, din același radical cu verbul a înhăța; maghiarii numesc planta tolvaj sebfű „iarba-rânii-hoțului”, iar sârbii hajdučka (zelje), (h) ajdučica, cu semantică asemănătoare rom. tâlhărea, așa cum se mai numește această specie (tâlhărea sau iarba-tâlharului). Acest fitonim ar proveni, consideră C. Drăgulescu¹⁷, din rad. i.-e. *tāl- „a crește, a înverzi, plantă, mlădiță tânără” (ca și dhāl- “a înflori, a înverzi”), v.ind. tāla(h) „palmier de vin”, tāli (o specie de arbore), gr. thaléo „a înverzi”, v.sl. talija „ramură verde”, span. tallo „tulpină”. Totodată, botanistul e de părere că dacă am compara fitonimul tâlhărea cu substantivele tâlhăriș „desiș, hățiș” și tâlhiș, tihăraie „pădure deasă, sălbatică”, se poate afirma că semnificația lui este „plantă de hățiș, de pădure”, iar românescul „tâlhar” ar proveni din rom. tâlhă „desiș” (unde se ascundeau/stăteau hoții) și nu din magh. tolvaj. Mai mult, având în vedere că planta era folosită la vindecarea tăieturilor, nu este exclus ca tema „tâl-” să însemne „a tăia, tăietură” (cf. lat. taliatura din taliare, cat. tallar, port. talhar), semantică ce ar explica atât numele plantelor cât și termenul tâlhăriș „hățiș format după tăierea pădurii” și tâlhar „tăietor, ucigaș”¹⁸.

iarba-lelelor (specie neidentificată, ar crește în păduri, nu ar avea flori, frunza ar fi îngustă și lungă, în opinia lui C. Drăgulescu ar fi vorba de *Hierochloë australis*¹⁹). Planta era folosită la tratarea celor bolnavi de „întrioiele, întruiele”, adică lumbago, sciatică, reumatism, o pedeapsă din partea lelelor < pronumele ele sau din tc. jel „vânt”, dat fiind și sinonimul Vântoase (B.P. Hasdeu consideră subst. iele de origine dacică)²⁰.

iarba-iepurelui (*Briza media*, *Phleum alpinum*, *Sonchus oleraceus*): a se vedea iarba-iepurilor.

iarba-iepurilor (*Sonchus* spp.): plantele constituie hrană pentru iepuri (< lat. lepus,-orem).

iarba-ieretei (*Hieracium* sp.): < erete, herete cf. gr. hierax din care și numele științific al păsării, *Hieraëtus* și al plantei *Hieracium*.

iarba-inimii (*Leonurus cardiaca*): posibil calc după numele magh. szívfü sau germ. Herzkraut, Herzgespann, la rândul lor posibile adaptări după numele științific *cardiaca*.

iarba-izvoarelor (*Persicaria*, *hydropiper* sin. *Polygonum hydropiper*): crește în apă/izvoare (< sl. izvorű). În limba engleză e denumită water pepper (a se vedea denumirea științifică).

iarba-împăratului (*Atropa belladonna*, *Sempervivum tectorum*): < lat. imperator evidențiază respectul acordat primei specii, temută

17. Ibid., 800.

18. Ibid.

19. Ibid., 407.

20. Ibid., 405.

plantă toxică implicată în magie și de aceea este alintată cu nume precum doamna-codrului, doamnă-mare, împărăteasă etc., din teama ca ea să nu le afecteze pe culegătoarele, descântătoarele și beneficiarele presupuselor virtuți magice ale plantei. Denumirea celei de-a doua specii implică în multe limbi „barba” și nu „iarba” (are peri/cili), în consecință, e posibil ca „iarba-împăratului” să fie, de fapt, o denaturare a fitonimului „barba-împăratului”.

Iarba-îngerilor (*Angelica archangelica*): posibil calc după numele științific.

Iarba-întruielelor/întru-ielelor (*Genista sagittalis*) (a se vedea iarba-lelelor).

Iarba-înțoarcli (*Urtica urens*): urzica era folosită, printre altele, la vrăji și descântece pentru „întorsul laptelui” (a întoarce < intorquere), adică revenirea laptelui la vacile „stricate de strigoaie”. În tratamentele homeopate este folosită la stimularea secreției de lapte la proaspetele mame.

Iarba-jermilor (*Aconitum napellus*, *Polygonum mite*): plantele s-au folosit pentru distrugerea viermilor din rănilor animalelor (jerme < vierme cf. lat. vermis).

Iarba-junelui (*Phalaris arundinacea* var. *picta*) < june „tânăr” (< lat. juvenis). Frunzele plantei erau purtate de feciori (și de fete) ca ornament la portul de sărbătoare.

Iarba-junghiului (*Centaurea phrygia*, *Chrysanthemum leucanthemum* și o specie neidentificată care s-ar folosi la cataplasme pentru a trata boli de plămâni): a se vedea iarba-junghiurilor.

Iarba-junghiurilor (*Geranium pratense*): speciile s-au utilizat pentru a trata junghiurile (a junghia < lat. jugulare).

Iarba-limbii (*Streptopus amplexifolius*): de la frunzele de forma limbii (< lat. lingua), posibil calc după magh. nyelvű²¹.

Iarba-limbricilor (*Astragalus glycyphyllos*): era folosită în tratamentul infestațiilor cu limbrici (< lat. lumbricus).

Iarba-lingurii (*Inula britannica*): era folosită în ameliorarea durerilor la lingurea/lingura pieptului „furca pieptului” (< lat. lingua).

Iarba-locului (plantă neidentificată): informatorul nu a dat o explicație plauzibilă cu privire la denumire.

Iarba-lotatinului (*Symphytum officinale*): a se vedea iarba-lui-Tatin.

Iarba-lu-tatii (*Pulmonaria angustifolia*): în opinia lui C. Drăgulescu²², confuzie cu *Symphytum officinale* (a se vedea iarba-lui-Tatii).

Iarba-lui-Antonie (*Prunella vulgaris*): plantă medicinală cunoscută

21. Ibid., 408.

22. Ibid.

pretutindeni pentru efectele tămăduitoare, cunoaște o multitudine de denumiri, în acest caz, fitonimul face referire la Sf. Antonie.

iarba-lui-ceas-rău (*Lycopus europaeus*): numele sugerează utilizarea plantei în tratarea epilepsiei, denumită popular ceas-rău (ceas < sl. časŭ și lat. reus "vinovat").

iarba-lui-cel-slab (*Echium vulgare*): s-a folosit ca remediu pentru persoanele anemice, adică „slăbite” (slab cf. sl. slabŭ).

iarba-lui-Cristofor (*Actaea spicata*): < Sf. Cristofor (Hristofor), patronul vindecării ciumei. La originea fitonimelor stă lat. med. herba Christofori din care germ. Christophskraut, fr. herbe de Saint-Christophe, it. erba San Cristofolo, engl. herb Christopher etc. Planta s-a folosit în tratarea ciumei sau protejarea împotriva acesteia.

iarba-lui-Daraboi, iarba-lui-Darabov (*Glycyrrhiza echinata*): denumirea din urmă apare exact așa la <https://www.dex.ro/iarbă>²³, dar pare a fi o transcriere eronată a ierbii-lui-Daraboi.

iarba-lui-Dumnezeu (*Artemisia abrotanum, Phalaris arundinacea* var. *picta*): speciile sunt numite astfel datorită mirosului plăcut (prima specie, numită și lemnul-Domnului sau lemnul-lui-Dumnezeu) și frunzelor decorative (a doua specie).

iarba-lui-Itate (*Symphytum officinale*): a se vedea iarba-lui-Tate.

iarba-lui-Lotatin, iarba'l-tatin, iarba-lui-Talin, iarba-lui-Tatăl, iarba-lui-Tat, iarba-lui-Tatcin, iarba-lui-Tate, iarba-lui-Taten, iarba-lui-Tatic, iarba-lui-Tatie, iarba-lui-Tatii, iarba-lui-Tatin, iarba-lui-Tatină, iarba-lui-Tatinu, iarba-lui-Tatol, iarba-lutatie, iarba-lutatinului (*Symphytum officinale*): pornind de la faptul că se numește (din cauza rădăcinilor negre și a frunzelor de culoare verde-închis) și rădăcină neagră, iarbă neagră, germ. Schwarzwurzel, magh. feketé nadályfű, C. Drăgulescu²⁴ face legătura cu corespondentele tăcin, tacin, pe care le compară cu rom. tăciune „cărbune; pulbere neagră formată din sporii unor ciuperci parazite” < lat. titio, -nis. Evoluția fitonimelor ar fi, conform acestei ipoteze, tăcin > tăcinoasă „neagră” > *tătinoasă > tătâneasă. Așadar, în opinia botanistului, fitonimele de mai sus ar fi etimologii populare după tăcin sub influența subst. Tată și argumentează cu faptul că cele mai multe mlaștini de turbă conțin în toponime adj. negru și sinonimele lui, în Maramureș există pe hotarul satului Breb mlaștina „La Tăcinoasa” sau „Tăul Tăcinosul”. Totodată, C. Drăgulescu nu e de părere că fitonimele ar deriva din sl. tatinŭ „de hoț” (sl. tatŭ „hoț” > istrorom. tat „hoț”) sau că fitonimele derivă din antroponimul Tat- sau Tit-, chiar dacă în alte limbi există denumirile Abraham plant, Jakob plant, Isaac plant.

23. <https://www.dex.ro/iarbă>.

24. Drăgulescu, *Dicționarul explicativ*, 804.

Dacă se acceptă ideea, fitonimul ar putea reda numele unui vindecător.

Iarba-lui-Sf. Gheorghe (*Convallaria majalis*): înflorește în preajma sărbătorii Sf. Gheorghe (23 aprilie).

Iarba-lui-Sf. Ioan (*Epilobium angustifolium*, *Hyoscyamus niger*, *Hypericum perforatum*, *Salvia glutinosa*, *Salvia pratensis*): a se vedea iarba-lui-Sveti-Ioan.

Iarba-lui-Sveti-Ioan (*Hypericum perforatum*): plantele sunt numite astfel fiindcă înfloresc și se culeg (pentru leac) în preajma zilei de naștere a Sf. Ioan Botezătorul (24 iunie). Alți informatori invocă mirosul plăcut al unora dintre specii; *Hypericum perforatum* era numită în latina medievală herba Sancti Johannis, nume regăsit și în franceză, germană, engleză, italiană, portugheză, ucraineană, maghiară etc. Italianii numesc specia *Epilobium angustifolium* „erba di S. Antonio”.

Iarba-lui-Timoftte (*Phalaris arundinacea*, *Phleum alpinum*, *Phleum pratense*): a se vedea iarba-lui-Timoftte.

Iarba-lui-Timofttei, iarba-lui-Timoftteu, iarba-lui-Timofti (*Phleum pratense*): în opinia lui C. Drăgulescu, fitonimele fac referire la Timothy Hanson care a introdus planta în cultură pe la 1760 și nu la apostolul Timotei, ucenic al Sf. Apostol Pavel. Și germanii spun speciei *Phleum pratense* Timotheegrass, englezii Timothy grass, francezii fléole des prés ou Timothy, rușii Timofeevka lugovaia, slovacii timotejka etc.

Iarba-luncii (*Agrostis stolonifera*): planta crește în lunci < sl. lanka, lonka „luncă, mlaștină”.

Iarba-lumii (o plantă neidentificată, probabil numele s-a înregistrat greșit, în loc de iarba-lunii, a se vedea iarba-lunii).

Iarba-lunii (*Lunaria rediviva*): posibil calc după coresp. magh. hóldfü sau adaptare a fitonimului științific *Lunaria*.

Iarba-lupării (*Ajuga reptans*, *Leonurus cardiaca*, *Prunella vulgaris*), a se vedea iarba-lupăriei.

Iarba-lupăriei (*Prunella vulgaris*): plantele s-au folosit contra lupării „formațiune tumorală subcutanată” și contra rănilor numite colți(i) de lup „lupus” (< fr. lupus, lat. lupus).

Iarba-lupului (*Aristolochia clematitis*, *Atropa belladonna*, *Carlina acaulis*, *Doronicum austriacum*, *Ononis spinosa*, *Orobanche ramosa*, *Orobanche* spp, *Sempervivum schlehani*, *Sempervivum tectorum*): unele specii (*Aristolochia clematitis*, *Atropa belladonna*) sunt numite astfel fiindcă sunt toxice (conform cu v.ind. lup- „a distruge, a rupe”, ags. Lybb „otravă”, v.germ. Luppi, Lüppe „otravă, vrăjitorie”), sau parazite (*Orobanche*) ori spinoase, cu colți ca de lup (*Ononis spinosa*). Altele (*Aristolochia clematitis*, *Carlina acaulis*, *Sempervivum schlehani*, *Sempervivum tectorum*) se numesc astfel, fiindcă s-au folosit la tratarea rănilor și bubelor asemănătoare celor descrise la iarba-lupării.

E posibil ca în cazul speciei *Doronicum austriacum* numele lupului să apară pentru a exprima ecologia plantei, adică sălbatică, împreună cu lupul. În opinia lui C. Drăgulescu²⁵, aceasta ar fi, de fapt, denumirea corectă a plantei și nu barba-lupului, caz în care avem a face cu o transcriere greșită. Am arătat cu altă ocazie²⁶ că, în ciuda faptului că lupul (< lat. *lupus*) este prezentat drept animal totemic al poporului nostru, cu implicații definitorii pe mai multe planuri (pornind de la faptul că etnonimul *dac* ar avea la bază friganul daos, ținând seama de simbolistica stindardului dacilor și faptul că fondatorii Romei au fost alăptați de o lupoaică, ca termenul *valah* ar avea la baza termenul *vâlk* etc.), acest animal are, cu foarte rare excepții, doar reprezentări, corelații și conotații negative în cultura tradițională a poporului nostru. Denumirile de plante ce implică lexemul *lup* își găsesc o motivație fie în morfologia plantei, care seamănă cu un organ al acestui animal (*talpa, ochiul, botul, limba, coada* etc.), fie desemnează prin asociere cu lupul biotopul plantei (evidențiind că este o plantă sălbatică, de pădure etc.) sau că au influență asupra acestei vietăți. În majoritatea covârșitoare a cazurilor, denumirile indică o valoare economico-utilitară negativă, plantele fiind, cu câteva excepții, toxice. Alteori, ele reprezintă în plan denotativ caractere morfologice neplăcute. În concluzie, termenul *lup* implică asocieri, conotații negative, neplăcute. Există aproximativ 20 de specii toxice sau parazite care au în denumire termenul „lup”. Alte peste 30 specii înglobează în denumiri termenul „lup”²⁷. Acestea fie au flori asemănătoare botului sau ochilor ori organe de forma labei lupului, fie sunt parazite și sufocă plantele-gazdă sau se utilizează la tratarea bolii colți de lup sau lupus, pe principiul „*similia similibus curantur*”. Unele ciuperci otrăvitoare ori considerate toxice de către popor se numesc beșina-lupului, hribul-lupului, pălăria-lupului. Fasciația (aparitia pe arbori a unor fascicole de ramuri subțiri ca niște măhuri în urma atacului unor ciuperci) este numită tot lup sau lup-de-buhaș (adică lup de tufă). Galele de pe frunzele de stejar/gorun se numesc ouă de lup. Lăstarii viței de vie care se taie, numiți asmă, buhai, cârlani, curpeni, fluturi, pui(eți), sugaci, umeri, poartă în multe zone denumirea de lupi. Vechii greci (ap. Dioscorides) numeau speciile parazite de *Orobancha lykos* „lupul”. Fitominele analizate în prezenta lucrare fie înglobează un rad. i.-e. **lup-* „ucigaș, otravă”, din care și lat. *lupus*, rom. *lup*, fie provin din lat. *lupus*, cu semnificația inițială „ucigașul”²⁸.

25. Ibid., 66.

26. Radu Drăgulescu, „Analiza sensurilor conotative și denotative ale lexemului «lup» în cadrul fitonimiei românești”, în *The Proceedings of the European Integration Between Tradition and Modernity Congress*, vol. 5 (Târgu Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 2013), 511-521.

27. Ibid., 519.

28. Ibid., 520.

Iarba-Magdaleni, iarba-Mariei-Magdalenei (*Valeriana officinalis*): calc după coresp. magh. Szent Magdolna füve; se spune că Maria Magdalena a uns cu ulei de nard (*Nardostachys iatamansi*) picioarele lui Isus înaintea cinei de taină (nardul este din aceeași familie cu *Valeriana* și așa se explică transferul numelui popular sau chiar e vorba despre confuzia dintre cele două specii).

Iarba-Maicii-Domnului (*Santolina chamaecyparissus*): Planta are un miros plăcut. Între fitonimele românești am identificat cu altă ocazie²⁹ un număr de 70 care sunt create cu ajutorul termenilor Maica Domnului, Maica Precistă, Născătoare de Dumnezeu, Sfântă Marie și variante fonetice și lexicale ale acestora: Precista, Precesta, Preceșta, Preacesta, Sântămărie. Termenul maică pare învechit, dar este utilizat și astăzi, în mediul monahal, familiar, în formule precum „maică-mea”, și regional, de cele mai multe ori cu sens hipocoristic. Provine din limba bulgară **maŭka** cf. scr. mǎika și este prezent încă din *Cronica lui Mihail Moxa*³⁰: „Elu-și pǎrasi maică-sa de se duse la Țarigrad.”, *Pravila lui Vasile Lupu*: „Maică³¹ ceaia ce-ș va vinde fata pre bani”³², *Noul Testament de la Bălgrad*: „Fără tată, fără maică și fără rudenie.”³³, *Viața și petrecerea svinților*: „Tatăl le fusease ellin, iară maica creștină”³⁴, *Biblia de la București*: „Părintele maicii măriei tale”³⁵. Învechit și popular așa li se adresează oamenii femeilor mai în vârstă³⁶, iar în unele zone bunicilor³⁷. Nu lipsit de importanță este și faptul că maica-calea, maica-călătoarea, maica-bătrână, maica-boalelor sunt denumiri populare eufemistice ale ciumei³⁸. Sintagma *Maica Domnului* constituie un nume propriu și este atestată în *Cronica lui Moxa* 375/34³⁹: „Ieraclie închină cetatea Fecioarei și Maiceei Domnului”. Semnificând, pe de o parte „stăpân” sau „domnitor”,

29. Radu Drăgulescu, „A Linguistic Exploration of Romanian Phytonyms which include Terms Related to Saint Mary”, în *Literaturgeschichte und Interkulturalität. Festschrift für Maria Sass*, coord. de Doris Sava, Ștefan Sienerth (Berlin: Peter Lang, 2019), 389-416.

30. 388/25, cf. 357/6, apud DLR, Tomul IX, Litera M (București: Editura Academiei Române), 2010.

31. De observat că în varianta muntească din *Îndreptarea legii* apare termenul *muma*.

32. 177, cf. 214, apud DLR, Tomul IX, Litera M.

33. 295^r/28, apud DLR, Tomul IX, Litera M.

34. Dosoftei, 98^r/18, apud DLR, Tomul IX, Litera M.

35. Prefața 7/34, cf. 7/22, apud DLR, Tomul IX, Litera M.

36. ALRM I/II h 286, apud DLR, Tomul IX, Litera M.

37. ALRM I/II h 238, apud DLR, Tomul IX, Litera M.

38. Candrea, F. 222, cf. 137, apud DLR, Tomul IX, Litera M.

39. Apud DLR, Tomul IX, Litera M.

pe de altă parte Ființa Supremă, Divinitatea, Dumnezeu, termenul *Domn*, cunoaște în creștinism valențe multiple, putând designa atât pe Dumnezeu-Tatăl cât și pe Dumnezeu-Fiul. Provine din lat. *dominus* și este prezent încă din *Psaltirea Hurmuzachi*: „Fericatu e bărbatu... ce în legea Domnului e voia lui”⁴⁰ și *Codicele Voronețean*: „Ști Domnul burătatea-cinstitori din năpăsti a-i izbăvi”⁴¹. În Bucovina, maica domnului este numit *lucefărul* (de dimineață), planeta *Venus*, o stea „care se află lângă lună”⁴². Această denumire o poartă și o specie de insecte (*Pyrrhocorus apterus*), numită în alte locuri *vaca-domnului*. Regional, așa sunt numite mamele vitrege⁴³. În genere, termenul include semnificația de ocrotire sau/și îndrumare, observată încă din *Biblia* de la București: „Atâtea cărți făcând, le-ai dat maicii bisericii a să citi”⁴⁴. În opinia lui Bejan⁴⁵, lexicalizările unor embleme creștine precum *Maica Domnului* ocupă o poziție centrală în vocabularul popular al plantelor. „Întrucât numele comune de plante nu pot fi despărțite de spiritul viu și creativ al poporului, ceea ce trebuie adăugat este că acest statut dominant trebuie corelat cu vastul corpus literar popular, în care personajele respective figurează și se încarcă de simbolism”. Demn de remarcat este faptul că, în viziunea poporului român, *Maica Domnului* este o ființă umană, poartă haine și încălțări ca toată lumea, trebăluiește prin *Grădina Raiului* ca într-o gospodărie, face curat, mătură, pune haine la uscat etc. „Stratul creștin al acestei viziuni asupra universului supranatural nu ne împiedică să observăm existența unui substrat imagistic mai vechi, conservat în numele etnobotanice cu rezonanță precreștină. De fapt, ceea ce pare să fi declanșat și catalizat înlocuirea fitonimelor cu orizont imagistic păgân cu nume de plante având rezonanță creștină este izomorfismul celor două straturi conceptual-imagistice. Pertinența acestei supoziții este asigurată de termeni etnobotanici care oglindesc concurența din sursele denominative popular-mitologice și cele creștine. Astfel, nume de plante precum *busuiocul-sfintelor* (*Tanacetum balsamita*) și *iarba-sfintelor* (*Artemisia arboratum*) subliniază practica de a atribui ființelor supranaturale aparținând mitologiei populare denumiri eufemistice

Iarba-Maicii-Precista (*Hypericum perforatum*): *Precista*, folosit în majoritatea cazurilor ca determinant al termenului *Maica*, provine din slavonul *прѣчиста*, v sl. čistŭ „curat” din același radical cu lat. *castus*

40. Apud DLR, Tomul IV, Litera Deținut-Dyke, 2010.

41. 400, apud DLR, Tomul IV, Litera Deținut-Dyke.

42. Pamfile, apud DLR, Tomul IX, Litera M.

43. ALRM I/II h 217, apud DLR, Tomul IX, Litera M.

44. Prefața, 7/58, apud DLR, Tomul IX, Litera M.

45. Dumitru Bejan, *Nume românești de plante* (Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1991).

și designează curățenia morală desăvârșită, însemnând „Preacurata, Preacinstita”. În dogma și tradiția ortodoxă (românească) ea a fost virgină și a rămas virgină și după Nașterea Mântuitorului, rămânând de-a pururi Fecioară”. Termenul Precista și variante ale sale sunt prezente în Cronica lui Moxa: „pentru Eva răul și pentru precistaa Mariia binele”⁴⁶.

Iarba-măgarului (*Eryngium campestre*, *Astragalus onobrychis*): aluzie la obiceiul măgarului de a mânca aceste plante.

Iarba-mălcedului (*Viola arvensis*): numele sugerează folosirea plantei contra mălcedului/mălcezului, mărcezului „boală a iepelor” (posibil să fie vorba de mamită purulentă), se pare, cu sensul rom. mărțână, mărtoagă „iapă sau cal slab, gloabă” ori din rom. mărțed „veșted, bolnăvicios” (< lat. marcidus „veștejit, moleșit, slab”).

Iarba-mărgăritarului (*Convallaria majalis*) din mărgea cf. lat. margella din gr. margellion „perlă, mărgea”, cu referire la aspectul florilor, înfloreșcențelor și al fructelor.

Iarba-mării (*Zostera marina*): crește în mare, respectiv Marea Neagră (cf. lat. mare).

Iarba-mărinului (*Centaurea jacea*, *Centaurea nigrescens*, *Centaurea phrygia*, *Herniaria glabra*): plantele s-au utilizat contra mărinului „meteorism, balonare, dureri abdominale”. Numele bolii vine de la Sf. Marina care, în credința poporului, provoacă această afecțiune celor care uită să o sărbătorească și lucrează în zilele de 17 iulie.

Iarba-mătriciilor (*Glechoma hirsuta*), a se vedea iarba-metricii.

Iarba-mătrișii (*Cardamine impatiens*), a se vedea iarba-metricii.

Iarba-metricii (*Anthemis macrantha*): plantele au fost remedii contra mătricii „crampele sugarilor” în unele regiuni, în altele „reumatism” și „varice”. *Anthemis macrantha*, *Glechoma hederacea* și *Glechoma hirsuta* au fost remediu contra varicelor, ultimele două specii și contra reumatismului. Probabil tot contra reumatismului s-a folosit și *Cardamine impatiens*. Meglenoromâni numesc mătriță o plantă medicinală care și la bulgari are numele matrica < matrice, mătrice „uter” < lat. matricis sau matricem.

Iarba-mălcedului (*Salvia pratensis*), a se vedea iarba-mălcedului.

Iarba-mâței (*Misopates orontium*, *Nepeta cataria*, *Nepeta pannonica*, *Phalaris arundinacea*), a se vedea iarba-mățului.

Iarba-mățului (*Valeriana officinalis*): *Nepeta* și *Valeriana* sunt specii excitante pentru pisici numite în multe limbi „iarba pisicii”, floarea de *Misopates* seamănă cu un cap de pisică, iar *Phalaris* este

46. 385/15, apud DLR, Tomul XII, Litera Pogrijenie-Q.

mâncată, în caz de indigestie, de acestea. Am arătat cu altă ocazie⁴⁷ că **între fitonimele românești am identificat un număr de 72**⁴⁸ care sunt create cu ajutorul termenilor „pisică” < interjecția pis⁴⁹, turc. pisik, cf. megl. pisă, alb. piso, sb. cr. pis, ngr. πισίχα, iran. pusek, lat. cattus, catta (a se vedea mai jos), „mâță” < probabil formație onomatopeică⁵⁰, cf. maced. mačka (f), mačor (m), tătar. МӘЧЕ (măçe), ital. micio (m), micia (f), catalan. mix (m), mixa (f), moix (m), moixa (f), magh. macska, romani muca, sb. cr. мачка (f), мачак (m), germ. Mietze, „motan” < origine necunoscută conform DEX, poate fi înrudit cu fr. matou sau poate fi o creație autohtonă sau o deformare de la „mâțan” (Candrea⁵¹ acceptă înrudirea cu motoc), „mârtac, mârtoc, mârtan” < origine necunoscută conform DLR⁵², mâtârlan, mâtoc, mihoc, „cotoi” < probabil, o alterare influențată de sl. kotŭ „cotoi” a vechiului *cătou, masculinul lui *cată pe care cătușă îl are la bază, derivat din lat. cattus⁵³, cotojman, cotoșman < dintr-un mai vechi *cotociman, din *cotociu „cotoiu” = sl. kotŭ „cotoiu + suf. -ociu și suf. augm. -man⁵⁴ și derivatele acestora: pisic, pisicuț, pisicuță, pisoi, pisoiăș, pisicesc, mâț, mâțesc, mâțîșor, motănel etc. Rom. mâță, alb. mica, „pisică”, bg. și scr. maca „pisicuț” dar și „mâțîșor”, considerat ca făcând parte din fondul autohton, sau creație expresivă fiindcă termeni asemănători există și în germană (Mieze), italiană (micio) și alte limbi (a se vedea și măceș). Există și fitonimul buruiana mâței pentru o specie neidentificată, folosită contra sifilisului. Probabil este vorba de *Calamintha clinopodium* sau *Filago arvensis*, prima înrudită cu cătușnica sau iarba-pisicii (*Calamintha nepeta*), iar a doua numită și talpa-mâței. Deși, în credințele poporului român, pisica nu se bucură de popularitate și, de regulă, este considerat un animal lingușitor, infidel, înșelător, fitonimia românească reflectă arareori caracteristici negative ale acestui mamifer. De asemenea, considerăm că o parte dintre denumirile românești de plante păstrea-ză și reflectă etimonul termenului pisică, mai precis, acel radical i.-e.

47. Radu Drăgulescu, „Linguistic Considerations on Romanian Phytomymns Created with Terms Belonging to the Word Field Cat”, în *Globalization and National Identity. Studies on the Strategies of Intercultural Dialogue*, coord. Iulian Boldea (Târgu Mureș: Arhipelag XXI Press, 2016), 678-692.

48. Nu am adăugat aici numeroasele variante ale fitonimelor provenite din radicalul cat-, cattus-, catta-.

49. *Dicționarul explicativ al limbii române*, varii ediții.

50. *Dicționarul limbii române*, IX (M) (București: Editura Academiei, 2010).

51. *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”* (București: Editura Cartea Românească, 1931), 804.

52. *Ibid.*, 724.

53. *Dicționarul limbii române*, II (C) (București: Editura Academiei, 2010).

54. *Ibid.*, 851.

*kat- din care lat. catus „ascuțit, înțepător”, celticul cateia „secur de aruncat în luptă”, rom. cață și a acăța, engl. cut „a tăia”, cutting „tăios”, gr. kótis „crestătură”, rom. cută „felie/bucată tăiată”, lat. cattus, catta, sl. kotŭ, engl. cat, germ. Katze, macedorom. cătușă(ă), rom. cătușă, în paralel cu cotoi. Și, nu în ultimul rând, evoluția din rom. cătușă „piscă” din lat. catta sau sl. kotŭ în denumirile de plante cătușă, cătușe, cătuș-nică, cotocei, dovedind, încă odată, că fitonimia constituie un tezaur lingvistic de netăgăduit.

larba-mierei (*Melissa officinalis*): plantă meliferă < lat. mel, *melem.

larba-minciunii (*Plantago cornuti*) < lat. mentionis/mentionem. Numele provine dintr-un joc în care două persoane (de obicei copii) trag, una de vârful și alta de baza frunzei, până ce frunza se rupe. Câte fire/ațe/nervuri sunt ieșite din fragmentul de frunză al fiecăreia, atâtea minciuni a spus (în acea zi). Germanii au și ei pentru speciile de *Plantago* fitonimul Lügenblatt „frunza minciunii”. Posibil ca din română să fi preluat și maghiarii fitonimul mincsuna (*Plantago major*).

larba-minunii (*Ricinus communis*): este o plantă minunată (minune < lat. *mirionem) prin statura și coloritul ei; posibil ca fitonimul românesc să fie un calc după cel german „Wunderbaum, Wunderblume”) sau maghiar „csudofa” (planta se mai numește și ciuda-pământului, cf. corespondentele magh. csudafa, csodafa < magh. csuda, csoda < sl. čudo „miracol, minune”, meglenorom. ciudă, macedorom. ciudie „minunăție”, aluzie la minunea ieșită din pământ).

larba-miresii (*Briza media*, *Phalaris arundinacea* var. *picta*): numele primei specii pare un calc după germ. Brautzähre „lacrima miresei” (planta având spiculețe ca niște picături sau lacrimi) cf. și cu fitonimul rom. lacrima miresei), a doua specie se pune în buchete la mirese < mireasă (termen autohton, în opinia lui I.I. Russu⁵⁵), cu referire la frumusețea plantelor. Posibil să provină din ngr. муров.

larba-mlaștinei (*Juncus* spp., *Luzula pilosa*): speciile de *Juncus* cresc în locuri mlaștinoase (< sl. *mlaština cf. sb. și ucr. mlaka). C. Drăgulescu⁵⁶ e de părere că în cazul speciei *Luzula pilosa* este o greșeală de identificare fiindcă aceasta nu crește în mlaștini și ar fi vorba tot un *Juncus* sau o specie de *Carex*.

larba-moroiului (*Helianthemum nummularium*): nu am găsit, deocamdată, decât o legendă din Bucovina care explică fitonimul prin faptul că planta s-ar fi găsit prima oară pe mormântul unui moroi. Ar fi singura legătură cu subst. moroi „pricolici, strigoii” (cf. sl. mora

55. I.I. Russu, *Étnogeneza românilor* (București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981).

56. Drăgulescu, *Dicționarul explicativ*, 409.

„vrăjitoare”, gr. *móros* „ursită; ghinion, nenoroc”, *mōrós* „nebun”, gr. *morios* “mortal, fatal”): Planta se numește și mălăoi, care a putut deveni, prin etimologie populară, moroi.

Iarba-moșului (*Phalaris arundinacea* var. *picta*): posibil calc după coresp. săs. *moschəngras*, dar fitonimul este din jud. Vâlcea și s-ar putea ca el să redea coloritul plantei care are frunze cu dungi alburii ca părul moșului (moș, termen autohton).

Iarba-muierilor (*Berteroa incana*): folosită în boli femeiești (femeie cf. lat. familia „familie”, femella „femeie tânără”, femina „femeie”), respectiv poală albă (leucoree).

Iarba-muncilor (*Trifolium repens*): posibil cu sensul „travaliu” ori „suferință”, a se munci (< sl. *monka*). Planta este folosită în tratarea leucoreei, răcelii/gripei, durerilor de stomac și ca tonifiant. C. Drăgulescu⁵⁷ nu exclude ca termenul munci să se refere la „silința” acestei plantei târătoare de a se ridica sau ca denumirea corectă să fie, de fapt, *iarba luncilor.

Iarba-mustitului (specie neidentificată folosită contra opărelii la picioare).

Iarba-năpârcii (*Echium vulgare*, *Polygonum bistorta*) < năpârcă (*Anguis fragilis*, *Vipera* spp.), cuvânt autohton în opinia lui I.I. Russu⁵⁸. Florile primei specii seamănă cu niște capete de șarpe, cu limbile ieșite în afară, de unde numele viperină, iarba șarpelui, capul șarpelui. Cea de-a doua specie are și ea staminele exerte din corolă, ca niște limbi de șerpi, dar și un rizom „șerpuitor” (de unde germ. *Schlangen-Knöterich*, lat. *herba serpentina*, *herba viperina*, *dracontea*). Herpetonimul năpârcă ar proveni din rad. i.-e **sna-p-* „a curge, umezeală”, din care și hidronimul antic *Naparis*. Năpârcile (*Anguis fragilis*, *Vipera* spp.) se târăsc pe sol, altfel spus alunecă, se „scurg”. Tot năpârcă se numește și o „luntre mică și îngustă”. În unele descântece șarpele este numit napanu și nazpa⁵⁹. Macedoromânii au și ei iarba di nipârtică (*Helleborus* sp., rom. iarbă șerpească), lilicea năpârticlii (*Taraxacum officinale*) și pânea a nipârticălei (*Sagittaria sagittifolia*). Am arătat cu altă ocazie⁶⁰ că între fitonimele românești am identificat un număr de 83 care sunt create cu ajutorul termenului „șarpe” < lat. *serpens*⁶¹,

57. Ibid., 410.

58. Vezi Russu, *Etnogeneza*.

59. Drăgulescu, *Dicționarul explicativ*, 410.

60. Radu Drăgulescu, „Considerații lingvistice cu privire la fitonimele românești create cu ajutorul termenului «șarpe»”, *Analele Universității „Ovidius” din Constanța*, Seria Filologie XXVII, nr. 2 (2016): 305-317.

61. *Dicționarul limbii române*, XV (Spongiar-Ș), 2010.

lat. serpes < lat. serpens⁶². Termenul apare în primele texte scrise în limba română: în *Psaltirea Hurmuzachi* 124^v/1: „Lăudați Domnul de pre pământ șerpilor și toate beznele”, în *Codicele Voronețean* 96/7: „Vădzură varvarii spândzurându șarpele de mânăra lui”, în *Psaltirea Scheiană* 478/5: „Fierile și toate vitele, șarpele și pasări cu pene (...) se laude numele D(om)nului”, în *Evanghelia* lui Coresi 343: „Sîntu ca o rudă de șarpe luotorii de camătă”, dar și la 202, 463, în *Palia* de la Orăștie: „Șarpe fie în cale și aspida în colnic”, *Noul Testament* de la Bălgrad 9^v/1: „De are ceare peaște, au șearpe-i da va lui?”, *Biblia* de la București 111²/32: „Trimise Domnul la norod șărpilor cei ce omora și mușca pre norod”, *Învățăturile lui Neagoe Basarab* 193/22: „Șarpele este o jiganie mai înțeleaptă și mai cumplită decât toate jigăniile” etc. **În textele amintite, termenul cunoaște substituiri, precum în Noul Testament** de la Bălgrad: „Vădzură varvarii spândzurându jivina de mânăra lui” sau *Biblia* de la București: „Vădzură varvarii spândzurându jiganiia de mânăra lui”. De regulă, în tradițiile și credințele poporului român, șarpele este asociat cu viclenia, înșelătoria, răceala, și răutatea, dar și cu agerimea, înțelepciunea și ocrotirea. Fiecare casă are șarpele ei, iar cine îl va ucide, se va prăpădi și el. Cui mânăncă șarpe de casă, buruienile îi vor vorbi și îi vor spune de ce leac sunt⁶³.

iarba-nebunilor (*Helleborus niger*, *Helleborus purpurascens*): plantele produc intoxicații cu simptome digestive, cardiace și nervoase, simptome asimilate de săteni cu nebunia (nebun < ne + bun < lat. bonus).

iarba-negeilor (*Teucrium montanum*): a se vedea iarba-nigeilor.

iarba-negeilor-mare (*Erigeron annuus*): a se vedea iarba-nigeilor.

iarba-negeilor-mică (*Gnaphalium sylvaticum*): mic(ă) cf. lat. *micus, gr. mikkós.

iarba-nigeilor (*Sedum hispanicum*): plantele s-au folosit la tratarea negilor (< lat. naevus); sașii numesc warzengekräutig „buruiana negeilor” specia *Sedum acre*.

iarba-nisipului (*Corynephorus canescens*): specia crește pe nisipuri (cf.. bg., sb. nasip „dig, movilă, dună”, ceh. nasyp „banc de nisip” ori sl. nasŭpŭ din verbul sypati „a împrăștia”).

iarba-oii (*Festuca pseudovina*): a se vedea iarba-oilor.

iarba-oilor (*Achillea millefolium*): plantele sunt consumate de oi (oaie cf. lat. ovem), ultima fiind numită și în germană Schafgarbe.

iarba-omeagului (*Aconitum* sp.): < coresp. sl. oměgŭ, cf. rus., ucr. omeg, pol. om(i)ęg, omak, slov., ceh. omej cf. sl. omiežditi „a otrăvi”. Speciile sunt toxice.

62. Ciorănescu, *Dicționarul*, 685.

63. *Dicționarul limbii române*, XV (Spongiar-Ș).

Iarba-o-mie-bună (*Dictamnus albus*): specie medicinală considerată utilă la tratarea multor boli (mie < lat. milia și bună < lat. bona).

Iarba-omului (*Lithospermum officinale*): C. Drăgulescu⁶⁴ consideră că ar fi vorba de o transcriere greșită în loc de iarba-osului (a se vedea mai jos) ori de o etimologie populară după *iarba boemului (boem „locuitor din Boemia”), fiindcă din frunzele prăjite se prepara „ceaiul boemului”, un surogat al ceaiului rusesc; ori, fitonimul este o aluzie la rădăcinile groase, care uneori pot avea forma trupului ome-nesc (om < lat. homo).

Iarba-orbalțului (*Actaea spicata*, *Homogyne alpina*): s-au utilizat în tratamentul orbalțului – de comparat cu magh. orbánc(z), bg. urbanet, scr. vrbánac, slov. urbánek „orbalț, brâncă, erizipel”, boală contra căreia s-au folosit plantele de mai sus. Maghiarii au și ei fitonimele orbánc(z) (*Actaea spicata*), orbáncfű (*Hypericum perforatum*). Pe o coală de herbar cu material de *Teucrium chamaedrys*, din colecția lui S. Fl. Marian este notat fitonimul **orbălțoaică** (din Calafindești jud. Suceava)⁶⁵.

Iarba-osului (*Anthyllis vulneraria*, *Bromus sterilis*, *Fumana procumbens*, *Helianthemum* spp., *Lithospermum officinale*): a se vedea iarba-osului-moale.

Iarba-osului-moale (*Helianthemum nummularium* subsp. *obscurum*): unele specii (*Anthyllis vulneraria*, *Helianthemum* spp.) s-au folosit la tratarea fracturilor și a rănilor produse de penetrarea fragmentelor osoase prin țesuturile moi (și germanii au pentru *Helianthemum* fitonimul Bruchkraut). *Lithospermum officinale* are semințe tari ca osul (os < lat. ossum) sau ca piatra cf. *Lithospermum* (os însemnând și sâmbure, sâmbânță). *Fumana procumbens* s-a numit anterior *Helianthemum procumbens*, și de aceea numele popular românesc s-a extins și asupra ei. În cazul speciei *Bromus sterilis*, fitonimul românesc ar putea fi o greșeală de transcriere a denumirii iarba-ovăsului, fie fitonimul este o etimologie populară după corespondenței osică, osigă. O legendă explică numele iarba-osului pentru *Helianthemum*, prin faptul că ar fi apărut această plantă din osul unui moroi/strigoi (a se vedea iarba-moroiului).

Iarba-ovăsului/ovăzului (*Bromus* spp.): speciile seamănă cu ovăzul.

Iarba-păduchelui (*Delphinium staphisagria*, *Pedicularis palustris*): a se vedea iarba-păduchilor.

Iarba-păduchilor (*Achillea ptarmica*, *Delphinium staphisagria*, *Pedicularis palustris*, *Rhinanthus minor*, *Stachys sylvatica*): unele specii (*Pedicularis palustris*, *Rhinanthus minor*) au semințe aplatizate,

64. Drăgulescu, *Dicționarul explicativ*, 410.

65. *Ibid.*, 575.

asemănătoare unor păduchi (< lat. *pediculus*) și s-au folosit ca insecticid contra păduchilor (și maghiarii au multe fitonime cu semnificația „iarba păduchelui”). Semințele de *Delphinium staphisagria* s-au folosit la combaterea păduchilor din păr și a altor insecte parazite. *Stachys sylvatica* are miros neplăcut.

Iarba-pădurii (*Atropa belladonna*): a se vedea crește în păduri. Se presupune că rom. pădure vine din lat. **padulem* în loc de *paludem* „loc mlăștinos”, mai ales dacă se compară cu tosc., v.sard. *padule*, basc. *padura* „mlăștină”, istorom. *pălude* „loc apătos cu plante mari”. Și în letonă gârș „pădure” și gârșas „mlăștină”. A se vedea și iarba-împăratului.

Iarba-păiangenelui (*Anthericum ramosum*): planta are la capătul superior al rizomului fibre uscate (nervurile frunzelor din anii trecuți) comparabile cu firele plasei păianjenului, iar tufa aspect de plasă. În engleză găsim numele spider plant, iar în franceză phalangère. Polonezii spun și ei speciilor de *Anthericum* pajęcznica (cf. slav pačkŭ, bg. pajank, pajašina „păianjen”). Numele pot fi adaptări ale numelui științific *Phalangium* (sinonim cu *Anthericum*), după vechiul fitonim grec (la Dioscorides) phalangion. *Phalangium* este și un gen de păianjeni cu picioare lungi (< lat. *phalangium* < gr. *phalangos* „opilionid, păianjen cu picioare lungi” din *phalanx* „falangă”). Dioscoride scrie că planta phalangion (*Anthericum*) se folosește la mușcături de păianjeni (din genul *Phalangium*). Substantivul rom. păianjen (cu var. păiangăn, paingăn, paing) ar putea proveni din lat. *phalangium*.

Iarba-pălăriei, iarba-pălării (*Petasites hybridus*): oamenii au folosit frunzele mari ca pălării, pentru a se feri de insolație și ploii.

Iarba-pământului (*Gentiana cruciata*, *Pulmonaria officinalis*): prima specie se numește și fierea-pământului, dar a doua denumire e posibil să se fi transcris greșit, în loc de iarba-plământului (a se vedea iarba-plământurilor). Prima specie e „amară ca fierea” și se folosește în tratarea unor afecțiuni hepato-biliare ale oamenilor și animalelor. Am arătat în altă lucrare⁶⁶ că între fitonimele românești am identificat un număr de 103 care sunt create cu ajutorul termenului pământ < lat. *pavimentum*, termen atestat în Evanghelia lui Coresi, 87, Pravila de la Govora 127r/20, Letopisețul lui Ureche, 89, Noul Testament de la Bălgrad 311v/18⁶⁷.

Iarba-păretelui (*Parietaria officinalis*): posibil calc după *Parietaria* ori după coresp. magh. *falfü*, respectiv germ. *Mauerraute*.

Iarba-părului (*Aira elegantissima*, *Elymus asper* actualmente *Taeniatherum caput-medusae*, *Petasites hybridus*): prima specie este o iarbă fină ca părul. A doua seamănă cu pirul, se numește și perișor

66. Radu Drăgulescu, „Linguistic Considerations on Romanian phytonyms Created with the Latin Originated Term „Pământ” (Earth)”, în *Journal of Romanian Literary Studies*, vol. 9 (Târgu Mureș: Editura Arhipeleag XXI Press, 2016): 52-64.

67. Apud DLR, Tom XI, P-Pogribanie.

și e posibil ca fitonimul perișor să fie înțeles ca iarba-părului. Nu e exclus să se refere chiar la păr (< lat. pilus, rad. i.-e. *pi-lo), fiindcă planta are frunze și ariste lungi ca firele de păr. Întâlnim și numele germ. Haargras și magh. hajfű „iarba părului”, numele românesc putând fi chiar un calc după acestea.

iarba-păsării (*Convolvulus arvensis*): pasăre < lat. passer, planta este numită și rochia-păsării, rochița-rânduncii sau rochia-miresii, fiindcă are corola albă.

iarba-pepinginii (*Chelidonium majus*): planta era folosită ca leac în tratarea eczemelor, impetigo, tricofiție, popular pecingine (< lat. petigo, -ginis).

iarba-peretelui (buruiană neidentificată care urcă pe pereți, pomi, pari).

iarba-peștelui (plantă neidentificată numită și iarbă-de-pește).

iarba-piciorul-găinii (*Ranunculus repens*): frunzele plantelor seamănă cu extremitatea inferioară a picioarelor de găină (picior < lat. petiolus; găină < lat. gallina). Germanii și maghiarii numesc și ei unele specii de *Ranunculus*, Hahnenfuss, respectiv tyúkláb fű.

iarba-pieritului (*Potentilla argentea*): < lat. perire. Planta era folosită în tratamentul pieritului/sifilisului, poalei albe/leucoreei și aprinderii la creieri.

iarba-pietrei (*Poa compressa*): crește în locuri pietroase < lat. petra.

iarba-piperiului (*Satureja hortensis*): posibil calc după coresp. magh. bors fű, germ. Pfefferkraut.

iarba-pisicii (*Phalaris arundinacea*, *Valeriana officinalis*): a se vedea iarba-mâței.

iarba-pisicilor (*Valeriana officinalis*): a se vedea iarba-mâței.

iarba-pârciului (*Geranium robertianum*): planta are un miros greu, respingător de pârci „țap (sălbatic), miros de țap” (de comparat cu macedorom. pârci, meglenorom. pârci, alb. perč, pëč, sb. prč, cr. pèč, bg. pãč, ceh. prk „țap”). Maghiarii numesc și ei planta bakbűzű gerely „suliță cu duhoare de țap”.

iarba-plămânilor (*Pulmonaria officinalis*): remediu în boli pulmonare (plămân < lat. pulmonem, ngr. plemóni).

iarba-ploșniței (*Capsella bursa-pastoris*): posibil să fie vorba de o transcriere greșită în loc de iarba-ploștei⁶⁸.

iarba-ploștei (*Thlaspi arvense*): planta are fructe (silicule) mici, turtite, în formă de ploscă (sl. ploskva „ploscă”, ploskű „turtit”).

iarba-plumănului (*Pulmonaria officinalis*): a se vedea iarba-plămânilor.

iarba-plumânei (*Nymphaea alba*, *Pulmonaria officinalis*): s-au folosit în tratamentul bolilor de plămâni (a se vedea iarba plămânilor).

68. Drăgulescu, *Dicționarul explicativ*, 411.

Iarba-popii (*Schoenocaulon officinale*- semințele): posibil să fie vorba despre o etimologie populară după corespondentul popaz.

Iarba-popilor (*Phalaris arundinacea*): planta este decorativă, se numește și brâul-Maicii-Domnului, iarba-lui-Dumnezeu, iarba-preoților, iarbă-frumoasă, iarbă-scumpă etc. (popă < sl. popŭ, lat. popa).

Iarba-porcilor (*Polygonum persicaria*, *Portulaca oleracea*): cea de-a doua specie este numită și de italieni erba da porci (a se vedea și iarba-porcului).

Iarba-porcului (*Amaranthus retroflexus*, *Cyclamen europaeum*, *Galinsoga parviflora*, *Lobaria pulmonaria*, *Salicornia herbacea*, *Salsola kali*, *Scrophularia nodosa*, *Stereum hirsutum*, *Xeranthemum annuum*, *Xeranthemum foetidum*) unele plante (*Amaranthus retroflexus*, *Galinsoga parviflora* și *Portulaca oleracea*) sunt consumate de porci (< porc cf. lat. porcus, rad. i.-e. *porko-s), altele erau folosite la tratarea unor boli ale acestora, îndeosebi brâncă sau rujet și gușter sau pasteurizată glosofaringiană, crup (*Lobaria pulmonaria*, *Salicornia herbacea*, *Scrophularia nodosa*, *Stereum hirsutum*) și contra viermilor din rănille externe (*Polygonum persicaria*).

Iarba-porumbilor (*Isopyrum thalictroides*) < porumb(el) (< lat. palumbus), planta are flori albe ca penajul unor porumbei (dar poate fi și un posibil calc după magh. galambvirág).

Iarba-potârnichei (*Parietaria officinalis*) < lat. quoturnicem, se numea în lat. med. perdicium și are fructe de forma grăunțelor.

Iarba-potecului (*Lolium perenne*): crește pe poteci cf. bg. pătaka.

Iarba-preoților (*Phalaris arundinacea*) < preot < lat. presbiter (a se vedea iarba-popilor).

Iarba-prunelor (plantă neidentificată de baltă, numită și iarbă broștească).

Iarba-purecelui (*Delphinium staphisagria*, *Inula conyza*, *Satureja hortensis*): a se vedea iarba-puricelui.

Iarba-puricilor (*Polygonum hydropiper*, *Polygonum lapathifolium*, *Polygonum persicaria*): a se vedea iarba-puricelui.

Iarba-puriceilor (*Polygonum hydropiper*): a se vedea iarba-puricelui.

Iarba-puricelui (*Polygonum hydropiper*, *Polygonum lapathifolium*, *Polygonum persicaria*, *Pulicaria vulgaris*): speciile s-au folosit ca insecticid împotriva puricilor (< lat. pulex, -icis).

Iarba-raiului (*Artemisia annua*, *Chrysanthemum macrophyllum* actualmente *Tanacetum macrophyllum*, *Tanacetum vulgare*): plantele au un miros puternic, aromat, de balsam, miros care, în credința populară, ar proveni din rai (< sl. raj).

Iarba-rațelor (*Glyceria aquatica* actualmente *Catabrosa aquatica*):

planta este consumată de rațe (cf. macedorom. roșă, alb. rosë, bg. rēca, sb. raca, race).

larba-răni (*Anthyllis vulneraria*): utilizată în tratarea rănilor (cf. sl. rana).

larba-rărunchiului: o specie neidentificată din care se face ceai contra bolilor de rinichi; rărunchi < lat. renunculus).

larba-rășinii (*Origanum vulgare*): are miros asemănător cu acela al rășinii (< lat. resina).

larba-rândunelei/rândunelii (*Chelidonium majus*, *Cynanchum vincetoxicum* actualmente *Vincetoxicum hirundinaria*): a se vedea iarba-rândunicii.

larba-rândunelei-mici (*Anagallis coerulea*, *Ficaria verna* actualmente *Ranunculus ficaria*): a se vedea iarba rândunicii.

larba-rândunicii (*Chelidonium majus*, *Cynanchum vincetoxicum* actualmente *Vincetoxicum hirundinaria*) < rândunea, rândunică (< lat. **hirundinella*), din credința veche conform căreia rândunicile tratează cu latexul speciei *Chelidonium majus* (< gr. *chelidon* „rândunică”) unele afecțiuni ale puilor sau că planta înfloarește odată cu venirea rândunicilor. *Vincetoxicum hirundinaria* se numește iarba-rândunicii sau rânduniță, fiindcă în latina medievală i se spunea herba *hirundinaria* „iarba rândunelei” (ultimul termen păstrat și în numele științific actual), posibil din cauza asemănării frunzelor cu coada păsării. *Anagallis coerulea* și *Ranunculus ficaria* sunt de dimensiuni mai mici.

larba-roilor (*Melissa officinalis*): cu această plantă se frecau stupii pentru a atrage roiurile (roi < sl. roi) de albine.

larba-sasului (*Hippuris vulgaris*, *Sanicula europaea*): probabil în loc de **barba-sasului*, în cazul primei specii, în concordanță cu morfologia plantei și calc după numele magh. *szász fű*, în cazul celei de a doua (fitonimul *szász fű*, la rândul său, ar putea proveni din magh. *szanik fű*).

larba-săgeții (*Sagittaria sagittifolia*): de la frunzele sagitate (săgeată < lat. *sagitta*) ale plantei.

larba-sărăciei (*Galinsoga parviflora*): nume sugestiv pentru această buruiană care, invadând culturile, determină scăderea producției (sărac cf. v.sl. *sirakŭ*, bg., scr. *sirak*).

larba-sclintiturii (*Potentilla anserina*): a se vedea iarba-scrintitului.

larba-scrintitului (*Potentilla recta* corect *P. reptans*): folosită la tratarea scrântiturilor < verbul a sclinti, a scrânti „luxa, a răsuci” (cf. sl. *iskrentati* „a rupe”, sl. *krentati* „a suci, a întoarce”).

larba-secerii (*Betonica officinalis* actualmente *Stachys officinalis*): planta numită și buruiană de tăietură, a fost un foarte bun remediu în tratarea tăieturilor din timpul seceratului (seceră < lat. *sicilis*, a seceră < lat. *sicilare*).

larba-Sfântă-Mărie (*Melissa officinalis*): a se vedea iarba-Sfintei-Sofia.

Iarba-sfântului-Antonie (*Chaerophyllum aromaticum*): de la numele Sf. Anton. Legătura cu Sf. Anton constă în faptul că speciile de mai sus se foloseau contra erizipelului, afecțiune numită și focul Sf. Anton sau (și în același scop) s-a întrebuintat în medicina populară în băi/scăldători.

Iarba-Sfântului-Cristofor (*Actaea spicata*): la originea fitonimelor stă lat. med. herba Christofori din care germ. Christophskraut, fr. herbe de Saint-Christophe, it. erba San Cristofolo, engl. herb Christopher etc.). Planta s-a folosit contra ciumei.

Iarba-Sfântului-loan (*Hypericum perforatum*): numită în latina medievală herba Sancti Johannis.

Iarba-Sfântului-Ion (*Epilobium angustifolium*, *Salvia aethiopis*, *Salvia glutinosa*, *Salvia nemorosa*, *Salvia officinalis*, *Salvia pratensis*, *Salvia sclarea*): a se vedea iarba-lui-Sveti-loan.

Iarba-Sf. Marii (*Chenopodium ambrosioides*) a se vedea iarba-Sfintei-Sofia.

Iarba-Sfintei-Mării (*Hierochloë australis*, *Hierochloë odorata*) a se vedea iarba-Sfintei-Sofia.

Iarba-Sfintei-Sofia (*Artemisia pontica*): numite astfel datorită mirosului lor plăcut, unele și sub influența numelui științific *Hierochloë* „iarbă sfântă” (germanii, polonezii, finlandezii, norvegienii, estonienii ș.a. au pentru specia *Hierochloë odorata* nume ce se traduc tot iarba Sf. Maria).

Iarba-sfintelor (*Artemisia abrotanum*) < sfânt (< sl. sventŭ).

Iarba-silniciei (*Datura stramonium*): conform credinței populare, dacă se pune sămânța plantei în băutură cuiva, persoana care a băut-o face tot ce vrea cel ce i-a dat-o, muncindu-se până la epuizare (silnicie „constrângere, abuz” din silnic „forțat” < sl. silinikŭ).

Iarba-siripățului (specie neidentificată folosită contra surpăturii și șoldorariței, probabil în loc de *iarba-scripățului).

Iarba-sângelui (*Geranium pratense*, *Hypericum perforatum*, *Lysimachia vulgaris*, *Potentilla erecta*, *Potentilla ternata*) < sânge (< lat. sanguis), plantele au tulpini, frunze, sepale ori suc celular de culoarea sângelui și erau întrebuintate în medicina populară pe principiul „similia similibus curantur”. *Geranium pratense* s-a utilizat ca hemostatic; *Hypericum perforatum* se dădea animalelor bolnave de crușală (urinare cu sânge), persoanelor care aveau diaree cu sânge și pentru curățirea sângelui (a se vedea și iarba-crucii). Maghiarii numesc ultima specie, vérfű „iarba sângelui”, rușii krovavnik, germanii Blut Christi, ucrainenii Hristova krivca; *Lysimachia vulgaris* s-a folosit în tratarea vitelor „bolnave de sânge” și ca hemostatic; *Potentilla ternata* și, mai ales, *Potentilla erecta*, a fost un remediu contra menstruațiilor prea abundente, dizenteriei a vărsăturilor cu sânge și un leac în tratarea bolilor de sânge.

iarba-sângiurilor (*Drosera rotundifolia*): glandele roșii de pe frunze seamănă cu picăturile de sânge (< lat. sanguis).

iarba-sclintitului (specie neidentificată utilizată contra entorselor/sclintitului): a se vedea iarba-sclintiturii.

iarba-smeului/zmeului (*Sedum maximum*): probabil de la mirosul florilor, prin confuzie cu smirdar/zmirdar.

iarba-smizii (*Teucrium chamaedrys*) s-a folosit contra smizii, boală caracterizată prin dureri de cap, lipsa poftei de mâncare și albirea limbii; smidă este, probabil, în legătură cu rom. a sminti „a tulbura, a vătăma, a înnebuni, a bate”, smintă „defect, greșeală” (cf. sl. sūmensti).

iarba-soarelui (*Arnica montana*, *Helianthus annuus*, *Heliotropium europaeum*, *Trisetum flavescens*, *Tragopogon orientalis*): plantele, fie își întorc inflorescențele după soare (cf. lat. sol, -em), fie au inflorescențe aurii.

iarba-somnului (*Salvia verticillata*, *Salvia nutans*, *Trifolium arvense*): vârful inflorescențelor sau frunzele sunt aplecate, parcă ar moțâi (somm < lat. somnus); fiertura de *Trifolium arvense* se dădea copiilor pentru a-i adormi.

iarba-spaimei/spaimii (*Hypericum maculatum*, *Hypericum perforatum*): probabil s-a folosit contra spaimei (< ? *lat. expavinem ori lat. (gr.) spasma).

iarba-spulburăturii apare notat pe o coală din herbarul S.FI. Marian⁶⁹.

iarba-splinii (*Asplenium* sp.): adaptare a numelui științific (splină cf. ngr. splina, lat. splenem).

iarba-spurcății (*Hypericum perforatum*, *Leonurus cardiaca*): a se vedea iarba-spurcului.

iarba-spurcilor (plantă neidentificată): a se vedea iarba-spurcului.

iarba-spurcului (*Ajuga reptans*, *Chenopodium bonus-henricus*): *Hypericum perforatum* a fost un remediu contra spurcăciunilor (< a spurca < lat. spurcare, spurc < lat. spurcus), respectiv impetigo, eczeme, dar și contra spurcului (reumatism). Pentru ameliorarea diverselor dureri reumatice s-a utilizat și *Leonurus cardiaca*. Speciile *Ajuga reptans* și *Chenopodium bonus-henricus* s-au folosit contra erizipelului și altor bube, prima specie și contra scurgerilor genito-urinare.

iarba-stealei (*Spergula arvensis*, *Stellaria* spp.): a se vedea iarba-stelei.

iarba-stelei (*Aster amellus*, *Paris quadrifolia*): speciile au floarea ca o stea (< lat. stella).

iarba-stâncilor (*Agrostis rupestris*): crește pe stânci.

69. Ibid., 414.

Iarba-stârpitului (*Hypochaeris maculata*): ar avea proprietăți abortive.

Iarba-stupilor (*Melissa officinalis*), **iarba-stupului** (*Calamintha clinopodium*, *Melissa officinalis*): fiind aromate, s-au folosit la frecarea stupilor pentru atragerea roiurilor de albine.

Iarba-surpăturii (*Herniaria glabra*, *Herniaria incana*): plantele au fost folosite în tratarea surpăturii (herniei) (a surpa < lat. *subrupare).

Iarba-surzilor (*Saxifraga aizoon* actualmente *Saxifraga paniculata*, *Saxifraga cuneifolia*): sucul frunzelor stoarse se picura în urechile celor cu afecțiuni auriculare (surd < lat. surdus).

Iarba-svinței-Ilona (*Asplenium trichomanes*): calc după coresp. magh. Szent Ilona füve.

Iarba-șarpelui (*Calla palustris*, *Carduus acanthoides*, *Dryopteris filix-mas*, *Dryopteris spinulosa*, *Echium vulgare*, *Lathraea squamaria*, *Orchis maculata*, *Phalaris arundinacea*, *Polygonum bistorta*, *Veronica chamaedrys*, *Veronica teucrium*, *Veronica urticifolia*): a se vedea iarba-șarpelui-roșie.

Iarba-șarpelui-roșie (*Echium rubrum*): plantele au flori cu stamine exerte ca limbile șerpilor ori rizom șerpuitor sau tulpini acoperite cu solzi, unele dintre ele (*Calla palustris*, *Orchis maculata*, *Veronica urticifolia*) fiind și folosite contra mușcăturilor șerpilor (cf. lat. serpes < lat. serpens, serpere din rad. i.-e. *serp-, *srp- „a se târi” din care și v.ind. sárpati). *Calla palustris* și *Lathraea squamaria* se numesc și în germ. Schlangenkraut, iar *Dryopteris filix-mas* Schlangenwurz; cf. lat. herba serpentina (*Polygonum bistorta*). Inflorescența speciei *Calla palustris* seamănă cu capul unui șarpe.

Iarba-șerii (*Gentiana praecox*): iarba-fierii.

Iarba-șerpăriei (*Echium vulgare*): a se vedea iarba-șerpului.

Iarba-șerpelui (*Scleranthus perennis*): a se vedea iarba-șerpului.

Iarba-șerperii (*Phalaris arundinacea*): a se vedea iarba-șerpului.

Iarba-șărpîi, iarba-șerpîi (*Phalaris arundinacea*): a se vedea iarba-șerpului.

Iarba-șerpilor (*Dryopteris filix-mas*, *Triglochin palustris*): a se vedea iarba-șerpului.

Iarba-șerpului (*Polypodium vulgare*): plantele au flori asemănătoare cu capetele șerpilor (*Echium*), frunze șerpuitoare (*Phalaris*) sau rizomi asemănători cu aceste reptile.

Iarba-șoarecelui (*Achillea millefolium*): a se vedea iarba-șoarecelui.

Iarba-șoarecului (*Erodium cicutarium*): fitonimul iarba-șoarecelui pentru *Achillea millefolium* ar putea proveni din coada șoricelului (sau invers) ori din corespondentele șorecie, șoricioaică, sorocină, cu trimitere la utilizarea plantelor pentru „venirea sorocului” adică declanșarea menstruației. *Erodium cicutarium* ar putea avea comun cu șoarecele mirosul neplăcut.

Iarba-șopârlei (*Ajuga reptans*, *Polygonum viviparum*, *Prunella vulgaris*, *Veronica officinalis*): a se vedea iarba-șopârlelor.

Iarba-șopârlelor (*Polygonum viviparum*): cu referire fie la tulpinile târâtoare ale plantelor (*Veronica* spp.), fie la aspectul florilor din care ies staminele/stilele afară ca niște limbi de șerpi (*Prunella vulgaris*, *Veronica* spp.) ori la utilizarea speciilor contra șopârlaitei sau anghinei diferite (*Prunella vulgaris*, *Veronica officinalis*).

Iarba-tainei (*Catabrosa aquatica*): crește în locuri ude.

Iarba-Tatălui, iarba-tatii, iarba-tatului (*Symphytum officinale*): a se vedea iarba-lui-Lotatin.

Iarba-tăietorului (*Chrysanthemum leucanthemum*, *Gentiana cruciata*, *Plantago lanceolata*, *Plantago media*): a se vedea iarba-tăieturii.

Iarba tăieturei (*Plantago media*): a se vedea iarba-tăieturii.

Iarba-tăieturii (*Betonica officinalis* actualmente *Stachys officinalis*, *Chrysanthemum leucanthemum*, *Cynanchum vincetoxicum* actualmente *Vincetoxicum hirundinaria*, *Gentiana asclepiadea*, *Gentiana cruciata*, *Mycelis muralis*, *Plantago lanceolata*, *Sideritis montana*): plantele s-au folosit și unele se mai folosesc încă la tratarea tăieturilor (< a tăia < lat. *taliare).

Iarba-tetii (*Phalaris arundinacea* var. *picta*): iarba-fetii.

Iarba-tâlhar(i)ului (*Actaea spicata*, *Dryopteris filix-mas*, *Mycelis muralis*): Putem compara fitonimul tâlhărea cu substantivele tâlhăriș „desiș, hățiș” și tâlhiș, tihăraie „pădure deasă, sălbatică”, putem afirma că semnificația lui este „plantă de hățiș, de pădure”.

Iarba-traistei (*Thlaspi arvense*): în opinia lui Hasdeu traistă (straiță) ar fi termen autohton. Traistă, straiță există și în albaneză cu fonetică (traistë, strajcë).

Iarba-tunului (*Sedum acre*, *Sedum rosea*, *Sempervivum schlehani*, *Sempervivum tectorum*): plantele se cultivă pe acoperișuri pentru a feri gospodăria de tun, tunet (a tuna cf. lat. tonare) adică trăsnet; încă vechii greci aveau pentru *Sempervivum*, între altele, și numele keraunia (din keraunós „tunet cu fulger”); romanii îi spuneau *Jovibarba* „barba lui Jupiter (zeul tunetului/fulgerului)” (o parte dintre speciile de *Sempervivum* au numele științific *Jovibarba*). De aici germ. *Donnerkraut* „buruiana tunetului” (*Jovibarba*, *Sempervivum*, *Sedum acre*, *Sedum purpureum*), *Donnerblume* „floarea tunetului”, *Hauswurz* „rădăcina casei”, *Hauslaub* „frunzișul casei”, it. *guardacasa* „paza casei”, engl. *house leek* „ceapa casei” dar și germ. *Donarsbart* „barba lui Donar” (zeul tunetului), fr. *barbe de Jupiter*, *Joubarbe*, engl. *beard of Jovis* (*Sempervivum tectorum*, *Jovibarba*), *Donnerbohne* „bobul/fasolea tunetului” (*Sedum maximum*).

Iarba-turcului (*Onobrychis viciifolia*): în ideea că turcii au adus aceste specii/varietăți furajere ori că inflorescența seamănă cu un fes/

turban turcesc. Iarba-turcului notată de S. Ciubotaru (2005)⁷⁰ din jud. Suceava este tot iarba-tunului (nu lăcrămioara⁷¹, cum scrie autoarea), adică *Sempervivum*, fiindcă se precizează că zeama (sucul plantei) caldă este leac pentru tratarea năjitului (dureri acute de urechi).

Iarba-tusei (specie neidentificată).

Iarba-țapului (*Bifora radians*): plantă înțepătoare.

Iarba-țânțarilor (*Polygonum persicaria*): folosită pentru alungarea țânțarilor (< lat. zenzalus).

Iarba-țestoasei (*Thalassia testudina*): calc după numele engl. turtlegrass, planta fiind hrană a țestoaselor marine (țestoasă din rom. țest cf. lat. *testum).

Iarba-umflăturii (specie neidentificată folosită în inhalajii contra amigdalitei) (< a umfla < lat. inflare).

Iarba-untului (*Orobancha* spp.): se dădea în hrana vacilor să fie laptele mai untos (unt < lat. unctum).

Iarba-urâciunii (*Linaria vulgaris*): redă aspectul florii.

Iarba-ureachei (*Sempervivum* spp.): a se vedea iarba urechii.

Iarba-urechii (*Sedum acre*, *Sedum maximum*, *Sedum rosea*, *Sempervivum tectorum*): au formă de ureche ori s-au folosit în afecțiuni ale urechilor.

Iarba-urii (*Dianthus carthusianorum*): a se vedea iarba-urâtului.

Iarba-urâtului (*Dianthus carthusianorum*, *Dianthus compactus*): s-au folosit la descânțece de urât (< a urî cf. lat. *horrire. Poporul credea că nu e bine să porți astfel de plante că vei fi urât de cei din jurul tău. De asemenea, cu plantele se făceau vrăji de urât. În acest scop, vrăjitoarea culegea planta la asfințitul soarelui, o îngropa într-un mormânt și peste trei zile, tot la asfințit, o scotea, o descânta și atingea persoana care urma să fie urâtă de toată lumea.

Iarba-ursului (*Equisetum arvense*, *Helianthemum nummularium*, *Lycopodium clavatum*, *Pulmonaria officinalis*, *Ramaria aurea*): în cazul speciei *Helianthemum nummularium* ar fi vorba despre o greșeală de transcriere în loc de iarba-osului; *Lycopodium clavatum* se numește și laba-ursului (cf. lat. ursus), talpa-ursului, brânca-ursului, în germană Bärenklaue și Bärlapp, și magh. medvetalpfű, datorită morfologiei tulpinii. *Ramaria aurea* este o ciupercă numită și brânca-ursului. Denumirea speciei *Pulmonaria officinalis* derivă din corespondentul mierea ursului. *Equisetum arvense* se numește și barba-ursului (cu înțelesul „hrana ursului”) deoarece tulpinile fertile sunt consumate de urși⁷².

70. Apud Drăgulescu, *Dicționarul explicativ*, 415.

71. Ibid.

72. A se vedea și Radu Drăgulescu, „Considerații lingvistice cu privire la fitonimele românești create cu ajutorul termenului «urs», în *The Proceedings of the European*

Iarba-usturoiului (*Dictamnus albus*): nu are legătură cu usturoiul, ci cu verbul „a ustura”, deoarece intrarea plantei **în contact cu pielea** va cauza arsuri.

Iarba-vacii (*Plantago media*): specie cu frunze mari și aspre ca limba erbivorului.

Iarba-vătămurii (*Crypsis aculeata*, *Lathraea squamaria*, *Potentilla argentea*): plantele au fost folosite în tratarea herniei, numită popular (pe lângă alte afecțiuni) vătămătură.

Iarba-vântului (*Agrostemma githago*, *Agrostis stolonifera*, *Alpinia officinarum*-rizomul, *Apera spica-venti*, *Aster amellus*, *Aster linosyris*, *Betonica officinalis* actualmente *Stachys officinalis*, *Bromus* spp., *Cynodon dactylon*, *Geranium columbinum*, *Hieracium umbellatum*, *Nepeta cataria*, *Nepeta pannonica*, *Orobanche caryophylla*, *Pulsatilla vulgaris*, actualmente *Pulsatilla montana*, *Seseli rigidum*, *Silene alba*): a se vedea iarba-vântului-sec.

Iarba-vântului-sec (*Geranium columbinum*): pentru speciile de graminee (*Agrostis stolonifera*, *Apera spica-venti*, *Bromus* spp., *Cynodon dactylon*) și pentru *Pulsatilla vulgaris*, actualmente *Pulsatilla montana*, numele este la propriu, „iarbă fâlfâind în vânt” (< lat. ventus). Speciile de *Agrostis*, *Apera* se numesc și în germană *Windhalm*, iar *Pulsatilla* *Windröschen*, ultima și în fr. herbe au vent, it. hierba del viento. *Agrostis stolonifera*, *Nepeta cataria* și *Stachys officinalis* s-au folosit la băi contra „bolilor din vânt” (boli infecto-contagioase, tulburări neuropsihice și paralizii). *Aster linosyris*, *Geranium columbinum*, *Silene alba* și *Seseli rigidum* au fost utilizate contra „vântului rău” (paralizii și parezelor „umflăturilor din vânt”). Rizomul de *Alpinia officinarum* are acțiune stomahică și era recomandat pentru „vânturi” (eliminarea gazelor din intestine). În același scop s-au folosit *Agrostemma githago* și *Silene alba*. În cazul speciilor *Hieracium umbellatum* și *Orobanche caryophylla* numele corect este iarba-vulturului, respectiv iarba-untului (a se vedea acolo).

Iarba-viermilor (*Aconitum napellus*, *Polygonum hydropiper*, *Polygonum persicaria*): specii folosite la tratarea animalelor cu răni deschise care au făcut viermi/larve de muște ori pentru a preîntâmpina apariția viermilor (vierme cf. lat. vermis).

Iarba-viii (posibil *Artemisia annua*): adică, iarba-viei, speciile folosindu-se ca aromă pentru vin.

Iarba-vinelor (*Plantago media*): frunza are nervuri evidente care la rupe se văd ca niște ațe sau vine (vână < lat. vena).

Iarba-vinii (*Ajuga genevensis*, *Ajuga reptans*): în loc de (sau poate) cu sensul „iarba vânei” evidențiind lungi stoloni ai ultimei specii.

larba-voinicului (*Nasturtium officinale*, *Sisymbrium officinale*): cf. voinic „soldat; viteaz; tânăr”, dar și „tare, robust” (< sl. vojnĭkŭ, scr. vojno, vojnĭk). Probabil, inițial, au fost numite astfel plantele viguroase, înalte. Plantă medicinală și alimentară, *Nasturtium officinale*, întărește organismul, îi face mai voinici pe cei care o consumă (ca salată), având proprietăți tonice și vitaminizante pentru rahitici, limfatici, convalescenți.

larba-vrăjitoarei (*Circaea lutetiana*): nume livresc inspirat din cel științific, vrăjitoarea Circe.

larba-vulturului (*Hieracium umbellatum*): < cf. lat. vultur. Posibil calc al denumirii științifice sau reflectare a credinței (antice) conform căreia șoimii, ulii, vulturii își întăresc vederea cu latexul acestor plante (cf. și fr. epervière, germ. Habichtskraut, engl. hawkweed, rus. iastrebinka ș.a.).

larba-zebrei (*Miscanthus giganteus*): calc după engl. zebra grass, fr. herbe du zèbre, planta având frunze cu dungi argintii, asemănătoare cu cele ale zebrei (zebră cf. fr. zèbre).

larba-zgăibii (*Chenopodium hybridum*, *Glechoma hirsuta*, *Lapsana communis*, *Nicandra physaloides*): plantele s-au folosit contra zgaibelor „bube, răni, pododermatite” (zgaibă cf. lat. scabia; există și alb. zgebe, macedorom. sgaibă).

Acknowledgement: This work was supported by a grant of the Romanian Ministry of Education and Research, CNCS/CCCDI - UEFISCDI, project number PN-III-P3-3.6-H2020-2020-0160, contract no. 55/2021.

Bibliografie:

- Bejan, Dumitru. *Nume românești de plante* [Romanian Plant Names]. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1991.
- Borza, Al. *Dicționar etnobotanic* [The Ethnobotanical Dictionary]. București: Editura Academiei R.S.R., 1968.
- Candrea, I.A. *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”* [The Encyclopedic Illustrated Dictionary „Cartea Românească”]. București: Editura Cartea Românească.
- Ciorănescu, Alexandru. *Dicționarul etimologic al limbii române* [The Etymological Dictionary of the Romanian Language]. București: Editura Saeculum I.O., 2002.
- Ciubotaru, Silvia. *Folclorul medical din Moldova* [Medical Folklore from Moldavia]. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005.
- Dicționarul limbii române* [Romanian Language Dictionary], Tomul II, C, [Tome II, C]. București: Editura Academiei Române, 2010.
- Dicționarul limbii române* [Romanian Language Dictionary], Tomul IV, Deținut-Dyke, [Tome IV, Deținut-Dyke]. București: Editura Academiei Române, 2010.
- Dicționarul limbii române* [Romanian Language Dictionary], Tomul VI, F-I/Î, [Tome VI, F-I/Î]. București: Editura Academiei Române, 2010.
- Dicționarul limbii române* [Romanian Language Dictionary], Tomul IX, M, [Tome IX, M]. București: Editura Academiei Române, 2010.
- Dicționarul limbii române* [Romanian Language Dictionary], Tomul XII, Pogrijenie-Q, [Tome XII, Pogrijenie-Q]. București: Editura Academiei Române, 2010.
- Dicționarul limbii române* [Romanian Language Dictionary], Tomul XV, Spongjar-Ș, [Tome XV, Spongjar-Ș]. București: Editura Academiei Române, 2010.
- Drăgulescu, Constantin, Radu Drăgulescu. *Considerații asupra unor lexeme daco-geto-trace* [Considerations on some Geto-Dacian Lexemes]. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2014.
- Drăgulescu, Constantin, Radu Drăgulescu. *Contribuții la cunoașterea limbii geto-dacilor. Denumirile dacice de plante* [Contributions to the Knowledge of the Geto-Dacians: Dacian Plant Names]. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”, 2000.
- Drăgulescu, Constantin. *Dicționar de fitonime românești* [Romanian Phytonyms Dictionary]. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2018.
- Drăgulescu, Constantin. *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești* [The Explanatory Dictionary of Romanian Phytonyms]. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2018.
- Drăgulescu, Radu. „Analiza sensurilor conotative și denotative ale lexemului lup în cadrul fitonimiei românești” [Analysis of the Connotative and Denotative Meanings of the Term ‘lup’ (Wolf) in Romanian Phytonymy]. În *The Proceedings of the European Integration Between Tradition and Modernity Congress 5*, 511-521. Târgu Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 2013.
- Drăgulescu, Radu. „Considerații lingvistice cu privire la fitonimele românești create cu ajutorul termenului «urs»” [Linguistic Observations on Romanian Phytonyms

- Created with the Term 'urs' (Bear)]. În *The Proceedings of the European Integration Between Tradition and Modernity Congress 6*, 234-247. Târgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 2015.
- Drăgulescu, Radu. “Analysis of the Connotative and Denotative Meanings of the Terms Belonging to the Wordfamily 'Dog' as they are Used in the Romanian Phytonyms”. *Studia Universitatis Petru Maior. Philologica*, nr. 20 (2016): 60-74.
- Drăgulescu, Radu. „Considerații lingvistice cu privire la fitonimele românești create cu ajutorul termenului «șarpe»” [Linguistic Observations on Romanian Phytonyms Created with the Term 'șarpe' (Serpent)]. *Analele Universității „Ovidius” din Constanța, Seria Filologie 2* (2016): 305-317.
- Drăgulescu, Radu. “Linguistic Considerations on Romanian hytonyms Created with the Latin Originated Term 'Pământ' (Earth)”. *Journal of Romanian Literary Studies 9* (Târgu Mureș: Editura Arhipelag XXI Press, 2016): 52-64.
- Drăgulescu, Radu. “A Linguistic Exploration of Romanian Phytonyms which Include Terms Related to Saint Mary”. *Literaturgeschichte und Interkulturalität*, coordonat de Doris Sava and Stefan Sienerth, 389-416. Berlin: Peter Lang, 2019.
- Drăgulescu, Radu. „Considerații lingvistice asupra fitonimelor formate cu ajutorul termenului de origine latină «ochi»” [Linguistic Observations on Romanian Phytonyms Created with the Latin Term 'Eye' (Ochi)]. *Transilvania 8* (2019): 46-55.
- Drăgulescu, Radu. „Considerații lingvistice privind fitonimele românești construite cu ajutorul termenului «vânt» (I)” [Linguistic Considerations on Romanian Phytonyms Created with the Term 'Wind' (I)"]. *Transilvania 8* (2020): 70-72.
- Drăgulescu, Radu. „Considerații lingvistice privind fitonimele românești construite cu ajutorul termenului «vânt» (II)” [Linguistic Considerations on Romanian Phytonyms Created with the Term 'Wind' (II)"]. *Transilvania 10* (2020): 78-80.
- Drăgulescu, Radu. „Expresia latinității în fitonimia românească din sud-estul Transilvaniei”. *Transilvania 9* (2019): 64-72.
- Drăgulescu, Radu. “Linguistic considerations on Romanian Phytonyms Related to the Classical Element 'Air'”. În *Humanities in the Spotlight Journey into the World of Humanities*, coordonat de L. Chiorean, C. Nicolae, 147-158. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2021.
- Drăgulescu, Radu. „O cercetare asupra fitonimelor românești create cu ajutorul termenului de origine latină «iarbă»”, [A Linguistic Research on Romanian Phytonyms Created with the Latin Originated Term 'Iarbă' (Herb) I]. *Transilvania 11-12* (2022): 143-152.
- Gafton, Alexandru. *Palia de la Orăștie* [Palia from Orăștie]. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005.
- Milică, Ioan. „Imaginarul creștin în denumirile populare românești de plante III” [Christian Imaginary for Traditional Plants Denominations III]. *Limba Română 5* (2014): 319-346.
- Russu, I.I. „Etnogeneza românilor” [The Ethnogenesis of the Romanians]. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.

- Terian, Simina-Maria. *Textemele românești. O abordare din perspectiva lingvisticii integrale* [The Romanian Textemes. An Intergal Linguistics Approach]. Iași: Institutul European, 2015.
- Terian, Simina. „Premise pentru o poetică a textemelor” [Premises for a Poetics of Textemes]. În *The Proceedings of the European Integration Between Tradition and Modernity Congress 5*, 326-331. Târgu Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 2013
- Vieru, Roxana. *Studiu lingvistic asupra Paliei de la Orăștie* [Lingustic Study on “Palia” from Orăștie]. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2015.
- Vintilă-Rădulescu, Ioana (coord.). *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* [The Ortographic, Ortoepic, and Morphological Romanian Language Dictionary], ediția a III-a, revizuită și adăugită. București: Editura Univers Enciclopedic, 2021.